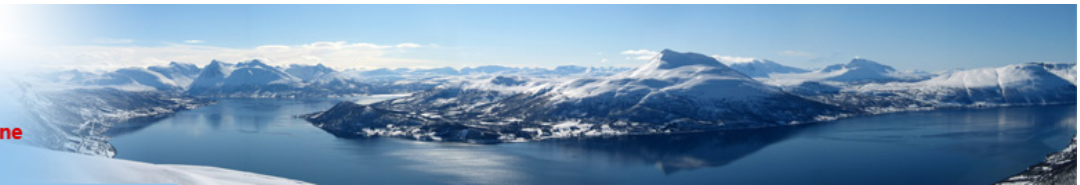

Balsfjord kommune
- for framtida

Leseplan

Balsfjord kommune

- Laksvatn oppvekstsenter
- Malangseidet oppvekstsenter
- Nordkjosbotn skole
- Sand skole
- Storsteinnes skole

FORORD

Leseferdighet er en grunnleggende ferdighet, ikke bare for at elevene skal mestre skolegangen, men også fordi lesing er en vesentlig ferdighet i voksenlivet. I tillegg gir lesing opplevelser, gleder, innsikt, opplysninger og oppdagelser.

Å lese er ikke bare å huske. Å lese er også å tenke og reflektere over det vi leser. Å lese er dessuten å stille spørsmål til de ulike typer tekster vi leser. Utvikling av gode leseferdigheter handler om både avkoding og forståelse. Motivasjon er en svært viktig faktor for utvikling av gode leseferdigheter.

Lesing og skriving er nært beslektede prosesser, og utviklingen på det ene området kan støtte utviklingen på det andre. Derfor er det viktig med tilrettelagt undervisning der elevene kan veksle mellom lesing og skriving.

Forskning viser at det kan være store læremessige gevinster å hente når elevene lærer seg å benytte bevisstgjørende strategier og teknikker for å lese og lære. Dette er prinsipper som er i samsvar med læringssynet i Kunnskapsløftet.

Med bakgrunn i Kunnskapsløftet, bidrag fra kompetansemiljøene, lærernes kunnskap, ressurser og erfaringer har vi utarbeidet en felles plan for lesing. Denne planen skal bidra til et mer systematisk og målrettet arbeid for skoleeier, rektor og lærere.

Planen skal utvikles dynamisk. Det vil si at den kan tilpasses lokalt på den enkelte skole innenfor leseplanens gitte rammer. Leseplanen har som mål å minske forskjellene mellom hva de ulike lærere og skoler vektlegger i leseopplæringen, og sikre en kvalitativt god leseopplæring i Balsfjordskolen.

Arbeidet med felles kompetanseheving, drøftinger og erfaringsdeling bør være en kontinuerlig prosess mellom skolene i kommunen. Leseplanen forutsetter at deler av det pedagogiske personalet og skoleledere blant annet skolerer i Veiledet lesing og Læringsstrategier. I tillegg anbefales arbeidsmetoden Ny-start for å forebygge lese- og skrivevansker hos enkeltelever.

Balsfjord kommune nedsatte våren 2010 ei leseplangruppe med en representant fra hver av kommunens skoler. Gruppens mandat var å utarbeide en felles leseplan for Balsfjordskolen. Gruppen bestod av; Turid Sandmo Bakke, Lill-Tove Fredriksen, Synnøve Jensen Jernberg, Lillian Pedersen og Dorit Steinnes.

*En bok er en rikdom, en bok er en venn,
og kan vel ditt vennskap fortjene,-
for han som har lært seg å lese i den,
blir aldri på jorden alene.
(Andrè Bjerke)*

INNLEDNING

Å kunne lese er en grunnleggende ferdighet som norskfaget tar et særskilt ansvar for gjennom den første leseopplæringen og videre gjennom hele skoleløpet. Men lesing er ikke bare knyttet til norskfaget. Det er en grunnleggende ferdighet som foregår i alle fag. Derfor er alle lærere **leselærere** og skal følge opp planen på de ulike trinn og i de ulike fag. Det er viktig i forbindelse med gjennomgang av ny fagtekst at lærer gjennomgår vanskelige ord/nye begreper med elevene slik at de har god forutsetning for å klare å lese teksten selv. Vedlegg 1: Gode leselærere.

Kjennetegn på god leseopplæring

- Leseopplæring må foregå som en naturlig og kontinuerlig del av undervisningen.
- Læreren må forklare og modellere lese- og læringsstrategiene.
- Elevene må praktisere strategiene i mange ulike situasjoner og med forskjellige tekster.
- Lesing, skriving og samtale påvirker hverandre gjensidig positivt.
- Kartlegging og vurdering er en viktig del av leseopplæringen.

Leseplanen er utformet trinnvis for 1. og for 2. trinn. Videre er den utformet sammen for 3. og 4. trinn, 5. - 7. trinn og tilsvarende for 8. - 10. trinn. Hvert trinn har klare hovedmål og delmål og i tillegg forslag til arbeidsmåter. Det er viktig at alle lærerne på de ulike trinn gjennomgår planen sammen for å sikre felles forståelse og felles praksis.

Leseplanen inneholder vedlegg med kort beskrivelse av vurderingsarbeid og foreldresamarbeid. I tillegg finnes andre vedlegg som er nyttige i arbeidet med lesing og strategier. Kartlegging av elever foregår etter Balsfjord kommunes «Kartleggingsplan for grunnskolen». Progresjonen i vedlegg 3 - Læringsstrategier er veiledende.

For å skape motivasjon og engasjement for lesing er det viktig å starte med bibliotekopplæring/-besøk allerede i første klasse. Skolebiblioteket bør derfor inneholde et variert utvalg av aktuell litteratur for alle lesenivå. Ny litteratur må gjøres kjent for lærere og elever av bibliotekansvarlig ved skolen. Forfatterbesøk og skrivekurs i regi av «Den kulturelle skolesekken» er en god motivasjonsfaktor.

*Der kan du være midt i verden
selv om du sitter i en krok,
alene i din egen stue
og bare leser i en bok,
(Inger Hagerup)*

Mål og tiltak for 1. trinn

Hovedaktivitetsområde: Utforske tale- og skriftspråk

Barn med god språkkompetanse ved skolestart, har bedre forutsetninger når de skal uttrykke seg muntlig og lære å lese og skrive. Skolen skal utligne og kompensere for barns ulike språklige forutsetninger og bakgrunn. Elevene må ledes til å oppdage og bli oppmerksomme på at tale og skrift har en formside og en innholdsside. Formsiden kan deles opp i setninger, ord, bokstaver og lyder, mens innholdssiden kan deles opp i ulike typer budskap. I løpet av året skal elevene på 1. trinn møte tale- og skriftspråk i så stor grad som mulig. Det betyr at samtaler, begrepsforklaringer, fortellinger, fellesopplevelser, høytlesing og tekstsaking må ha høy prioritet. Vi henviser til BU-plan for Balsfjord kommune.

Hovedmål:

- *Utvikle språklig bevissthet*
- *Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse*
- *Utforske skriftspråket*
- *Utvikle læringsstrategier*

Hovedmål 1: Utvikle språklig bevissthet

Delmål	Arbeidsmåter
<p>Analyse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne lytte ut lyder: først, inni og sist i ord • Kunne artikulering av språklydene i alfabetet • Forstå sammenhengen mellom språklyd og bokstav • Kjenne leseretningen på norsk • Vite hva en setning, et ord og en stavelse er <p>Morfemer:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Grunnstammen i ord • Sammensatte ord <p>Bokstavkunnskap:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Form, symbol, lyd (store og små bokstaver) • Lære å skrive /lese de store og bli kjent med de små bokstavene • Trekke sammen lyder til ord <p>Lære enkle rim og regler:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunne finne ord som rimer og kunne rime på egen hånd • Kunne klappe rytme i rim og regler	<ul style="list-style-type: none"> • Kartlegging • Begrepsundervisning • Bruke bokstavhuset • Bruke språkleker • Veiledet lesing • Utforske språket. Stasjonsarbeid der det leses, skrives, snakkes og lekes med ord • La elevene møte store og små bokstaver og skrift i klasserommet; navnelapper, plakater, skilt, beskjedtavle • Mye skriving med lekeskriving og etter hvert bokstaver • Daglig lesing og samtaler om innholdet: høytlesing i klassen/gruppen, stillelesing, korlesing ut fra nivå og repetert lesing • Daglig leselekse • Utnytte naturlige situasjoner til språk- og erfaringsbasert begrepsstimulering daglig

Hovedmål 2: Lære strategier og teknikker for å utvikle leseforståelse

Delmål	Arbeidsmåter
<u>Tekstforståelse:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Lære om tekststrukturelle virkemidler (illustrasjoner og bilder) • Utvide ordforråd og begrepsforståelse • Lese og tolke enkle diagram • Muntlig tekstsaking • Lære om språklige virkemidler, se K06 • Oppsummere tekst • Kunne bruke et situasjonsuavhengig språk	<ul style="list-style-type: none"> • Veiledet lesing • Aktivere forkunnskaper • Trene muntlig framstilling av kjente temaer i et situasjonsuavhengig språk. • Muntlig gjenfortelling og tankekart • Utnytte naturlige situasjoner til språk- og erfaringsbasert begrepsstimulering daglig • Bruke pekefinger ved lesing • Kategorisere ord og begreper

Hovedmål 3: Utforske skriftspråket

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Skrive seg til lesing	<ul style="list-style-type: none"> • Lekeskriving • Bokstavprogram • Skrive tekster felles • Skrive egne ord og tekster • Sekretærskrivning • Skrive på PC

Hovedmål 4: Utvikle læringsstrategier

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Aktivere forkunnskaper • Bruke læresamtale • Lære tankekart • Gjenfortelling	<ul style="list-style-type: none"> • Veiledet lesing • Læresamtale (høyttenking, les og snakk sammen, idèdiskusjoner) • Modellere tankekart

*Bokstavene
Hva er en bokstav?
En besynderlig ting-
en linje, en strek, en prikk og en ring,
og så er det slik den skal være.
En liten bokstav sier ikke det spor,
men sammen med andre blir den til ord
som lærer deg det du skal lære.
(Andrè Bjerke)*

Mål og tiltak for 2. trinn

Hovedaktivitetsområde: Tale- og skriftspråk utvides ved å skrive og lese enkle tekster.

I begynnelsen av 2.skoleår vil noen av elevene kunne lese, noen kunne skrive og noen få vil fremdeles være fonologisk usikre. Dette må bety mer individuelle tilpasninger med målrettet arbeid i barnets nærmeste utviklingszone. Denne tilpasningen er avgjørende for at den enkelte skal oppleve mestring, utvikle selvtillit og få motivasjon. Samspill og kommunikasjon må gjennomsyre skoledagen slik at alle naturlige situasjoner brukes til samtaler, begrepsforklaringer, skriving og lesing på elevenes nivå. På andre trinn må lesing og skriving i større grad enn tidligere bli en naturlig del av alle timer uansett fag.

Hovedmål:

- *Utvikle språklig bevissthet og lesetekniske ferdigheter*
- *Videreutvikle strategier og teknikker for å øke leseforståelse i alle fag*
- *Utvikle skriftspråket*
- *Utvikle læringsstrategier*

Hovedmål 1: Utvikle språklig bevissthet og lesetekniske ferdigheter

Delmål	Arbeidsmåter
<p><u>Språklig bevissthet:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Bokstavkunnskap: koble bokstav til lyd og omvendt, bokstavkombinasjon-lyd (-ng, -skj osv.). Vite hva vokaler og konsonanter er. Kunne diftonger, stavelser og stavelsesdeling og morfemer • Ordbilder: Lære noen ikke lydrette hørfrekvente ord • Tekstforståelse: Vite hva tekst, setning og ord er • Lese enkle ord og setninger <p><u>Leseerfaring:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lese tilpassede tekster	<ul style="list-style-type: none"> • Nødvendig repetisjon fra 1. trinn • Begrepsundervisning • Bruke lesetester for å finne den enkeltes mestringsnivå og problemer • Jobbe med språklig bevissthet: Læreren modellerer bruk av ulike strategier for avkoding og staving (lydstaving, stavelsesdeling, ordfamilier) • Ha tilgjengelig et utvalg av bøker med ulik vanskegrad (Knyttneveregelen - vedlegg 4) • Sette av fast tid til høytlesing og stillelesing • Daglig leselekse

Hovedmål 2: Videreutvikle strategier og teknikker for å øke leseforståelse i alle fag

<i>Delmål</i>	<i>Arbeidsmåter</i>
<p>Forberede tekstforståelse:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ta i bruke elevenes forkunnskaper • Arbeide med begreper/ord i teksten • Lære om tekststrukturelle virkemidler (illustrasjoner, bilder og overskrift) • Lære språklige virkemidler, se K06 <p>Bearbeiding av tekst:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gjenfortelle en tekst (muntlig, tegning m.m) • Stille enkle spørsmål til en tekst • Finne svar på spørsmål i tekst (finne, tolke, reflektere) • Lage spørsmål til en tekst og svare på spørsmål • Forstå/tolke det som leses • Bruke et situasjonsuavhengig språk	<ul style="list-style-type: none"> • Nødvendig repetisjon fra 1. trinn • Jobbe med innholdsforståelse, førforståelse og hypoteser • Bruke egenproduserte tekster, felles og individuelt, som logg, referat osv. • Stasjonsarbeid (veiledet lesing o.a) • Bruke mye samtale om språk og innhold • Begrepskart

Hovedmål 3: Utvikle skriftspråket

<i>Delmål</i>	<i>Arbeidsmåter</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Skrive enkle lydrette ord • Skrive korte setninger • Utvikle skriveglede: Skrive små fortellinger • Variere oppbyggingen av en setning på minst to måter • Lage spørsmål til setninger	<ul style="list-style-type: none"> • Bruke skriving knyttet til funksjon, f.eks lister, beskjeder • Skrive seg til lesing • Ukentlige diktat • Ulike øveoppgaver • Bruk av PC som skriveredskap og egnet programvare til øvelser

Hovedmål 4: Utvikle læringsstrategier

<i>Delmål</i>	<i>Arbeidsmåter</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle tidligere innførte læringsstrategier; Aktivisere forkunnskaper, tankekart, læresamtale og gjenfortelling/sammendrag • Innføre begrepskart	<ul style="list-style-type: none"> • Aktiv modellering og bruk av læringsstrategier i alle fag

Mål og tiltak for 3. og 4. trinn

Hovedaktivitetsområde: Lese og skrive for å lære og oppleve i alle fag

Elevne skal nå være ferdig med den grunnleggende begynneropplæringen og vil være klare for å benytte disse kunnskapene i eget tempo. Det er svært viktig at de elevene som henger etter med hensyn til grunnopplæringen, fanges opp og får ekstra støtte og hjelp. Kravene til leseferdighet vil øke, og dette er kanskje den siste muligheten til å fange opp problemer mens god motivasjon fortsatt er til stede. Kravet til leseforståelse vil øke, og arbeid med strategier for økt leseforståelse må intensiveres. Nivåforskjellene på trinnet blir tydeligere, og det blir nødvendig med sterkt fokus på tilpasset opplæring.

Hovedområder:

- *Utvikle flytende og automatisert lesing*
- *Økt leseerfaring: lese for å tilegne seg opplevelser, kunnskap og informasjon*
- *Videreutvikle skrift og skriftspråk*
- *Utvikle læringsstrategier*

Hovedområde 1: Utvikle flytende og automatisert lesing

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Bruke gode strategier for lesing av vanskelige ord • Automatisere høyfrekvente ord • Lese tilpassede tekster flytende • Øke lesehastigheten uten at det går ut over avkoding og forståelse • Lese på ulike måter: høyt-, kor- og stillelesing • Lese med innlevelse	<ul style="list-style-type: none"> • Nødvendig repetisjon fra 1. og 2. trinn • Bruke lesetester for å finne den enkeltes mestringsnivå og problemer • Jobbe med språklig bevissthet: stavelser, bokstav- og lydkombinasjon og morfemer • Knyttneveregelen • Daglig leselekse/høytlesing hjemme • Bruke ulike lesemåter som høytlesing, korlesing, stillelesing, parlesing og repetert lesing • Leseprosjekt som lesesiesta, bokorm, leseuker og leselyst • Lesekurs for elever som strever (Ny-start, ILK, KKK)

Hovedområde 2: Kunne lese for å tilegne seg opplevelser, kunnskap og informasjon

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Lese for å lære • Gjenfortelle en tekst • Stille enkle spørsmål til en tekst • Finne svar på spørsmål i tekst (finne, tolke, reflektere) • Vurdere hensikt og mål for lesingen, lese ulike tekster på ulike måter • Kjenne til teststrukturelle virkemidler som innholdsfortegnelse, overskrift og bilder • Kjenne til noen språklige virkemidler, se K06	<ul style="list-style-type: none"> • Læresamtalen; fellesundervisning, modellering, dialog (lærer/elev, elev/elev) • Arbeid med førforståelse, hypoteser og oppsummering (VØL-skjema) • Begrepskart • Lese fagtekster med veiledning fra lærer. • Systematisk bruk av skolebibliotek og oppmuntring til bruk av folkebibliotek

Hovedområde 3: Videreutvikle skrift og skriftspråk

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Variere språket. Utvikle bedre ordforråd og setningskonstruksjon • Skrive en tekst med struktur; begynnelse, handling og avslutning • Oppsummere lest tekst • Kunne rettskrivingsregler og bruke dem i egne tekster • Skrive sammenhengende skrift	<ul style="list-style-type: none"> • Lage egne tekstproduksjoner • Rettskriving • Systematisk arbeid med ord og ordforståelse • Bruk av PC som skriveredskap og egnet programvare til øvelse

Hovedområde 4: Utvikle bruk av læringsstrategier

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle tidligere innførte læringsstrategier; Aktivisere forkunnskaper, læresamtale, tankekart, gjenfortelling/sammendrag og begrepskart • Ta i bruk læringsstrategiene VØL og FOSS	<ul style="list-style-type: none"> • Aktiv modellering og bruk av læringsstrategier i alle fag

Mål og tiltak for 5.-7. trinn

Hovedaktivitetsområde: Utvikling mot å lese og skrive mer krevende tekst

"Den andre leseopplæringa" handler om å videreutvikle lesekompetansen, og å lese for ulike formål. Lesing er en viktig forutsetning for læring, og på mellomtrinnet fokuseres det mer på læringsstrategier og lesing av fagtekst.

Hovedmål for 5.-7.trinn:

- *Mestre flytende og automatisert lesing*
- *Kunne lese for å tilegne seg opplevelser, kunnskaper og informasjon*
- *Bruke varierte lesestrategier i forhold til ulike tekster og ulike formål*
- *Videreutvikle skrift og skriftspråk*
- *Videreutvikle kjente og lære nye læringsstrategier*

Hovedområde 1: Mestre flytende og automatisert lesing

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Mestre høytlesing • Bli bevisst sin egen lesing • Velge passende lesestoff / bok ut fra egne leseferdigheter	<ul style="list-style-type: none"> • Bruk av kartlegging for å finne den enkeltes mestringsnivå og eventuelle problemer • Lesestimulerende tiltak som; lesetimer, leseprosjekter, bokprat, besøk på biblioteket, forfatterbesøk (6.kl) • Mengdelesing. Ha tilgjengelig et variert utvalg av bøker, også lydbøker • Bruke tekster tilpasset elevens nivå (knyttneveprøven) • Fortsatt arbeid med språklige detaljer; morfemer, sammensatte ord, bøyinger og høyfrekvente ord. • Høytlesing; korlesing/medlesing og repetert lesing • Lesekurs for elever som strever (Nystart, ILK, KKK)

Hovedområde 2: Kunne lese for å tilegne seg opplevelser, kunnskaper og informasjon

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Finne fakta fra ulike kilder • Videreutvikle forståelsen for ord og begreper • Tolke og forstå tekster med matematisk innhold • Tolke former, tegn og symboler i alle fag • Tolke og forstå innhold i visuell kommunikasjon • Lære om tekststrukturelle virkemidler; innholdsfortegnelse, bildetekster, tekstbokser, fotnoter og tabeller • Aktivere egne kunnskaper og erfaringer i forhold til emnet • Forstå tekstens innholdet, og det som ligger «mellom linjene» • Uttrykke forståelse og leseopplevelse • Øve opp evnen til kritisk lesing	<ul style="list-style-type: none"> • Læresamtalen; fellesundervisning, modellering, dialog (lærer/elev, elev/elev) • Bruke bibliotek og internett • Fokusere på ord og begreper; synonymer, kategorisering, bruk av begrepskart • Lese og lage tabeller og diagrammer • Aktivere elevenes forkunnskaper (VØL, tankekart, samtale) • Skrive leselogg, bokomtale, presentere bøker for hverandre. • Bruke FoSS (Forholdet Spørsmål-Svar) • Jobbe med kildekritikk • Øve på å bruke oppslagsverk, leksikon, ordbøker og Internett

Hovedområde 3: Bruke varierte lesestrategier i forhold til ulike tekster og ulike formål

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Ta i bruk hensiktsmessige lesestrategier for ulike typer tekster • Kunne skimlese/oversiktslese, nærlese/detaljlese, letelese • Bli klar over hvordan man kan lese på ulike måter for ulike formål • Gjenkjenne ulike sjangere. Bli bevisst strukturelle virkemidler i en tekst • Forstå hvordan en tekst er bygd opp	<ul style="list-style-type: none"> • Øve seg på å bruke ulike leseteknikker, og vurdere hvilke lesemåter som passer til hvilke tekster • Lese ulike sjangre som bruksanvisning, oppskrifter, tabeller, sammensatte tekster, fagtekster, intervju, reportasjer, biografi, fortelling med mer • Studere tekster og se hvordan de er oppbygd • Lesevenn for 1. og 2. klasse

Hovedområde 4: Videreutvikle skrift og skriftspråk

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Mestre en tydelig og funksjonell håndskrift - sammenhengende skrift • Omsette tanker, idèer, følelser og kunnskap til god skriftlig formidling • Rettskriving og grammatikk • Bruke PC til skriftlige fremstillinger • Kunne skrive alle høyfrekvente ord • Utvikle tekstskriving med hensyn til innhold, språk, grammatikk og struktur • Kunne gi og motta konstruktiv kritikk, med oppfølging fra lærer	<ul style="list-style-type: none"> • Sette krav til håndskriften i alle skriftlige arbeider, uansett fag • Gi trening i å handtere ulike sjangere skriftlig • Bruke tankekart og disposisjon • Ukentlig diktat • Gjenfortelling • Skrive fri tekst med fokus på bruk av språklige virkemidler og rettskriving • Prosessorientert skriving • Øve Touch-metoden (Drillpro)

Hovedområde 5: Videreutvikle kjente og lære nye læringsstrategier som støtte før, under og etter lesing

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Kjenne til og kunne bruke ulike læringsstrategier i arbeidet med en tekst • Vite hvilke strategier som er mest hensiktsmessig å bruke før, under og etter lesing • Finne ut hvilke læringsstrategier som passer best for egen måte å lære på • Videreutvikle tidligere innførte læringsstrategier; tankekart, sammendrag, læresamtale, VØL, FoSS (se vedlegg 5) • Innføre nøkkelord og kolonnenotat, venndiagram, BISON-overblikk	<ul style="list-style-type: none"> • Aktiv modellering og bruk av læringsstrategier i alle fag • Gjøre egne erfaringer med ulike læringsstrategier • Hjelp hver enkelt elev til å finne hvilke strategier det er lurt å bruke før, under og etter lesing

*Den riktige bok er en havegrind
til et land du får skjenket som gave.
For enhver står den åpen! Enhver kan gå inn
og bli gjest i en eventyrhave.
(Andrè Bjerke)*

Mål og tiltak for 8.-10. trinn

Hovedaktivitetsområde: Utvikle selvstendig læring gjennom å styre sin egen læreprosess, vurdere eget arbeid og eget læringsutbytte

Lesing er å lese med forståelse og bruke denne kunnskapen i egen læring. Nå skal elevene lære seg å lese kritisk og strategisk. De skal bruke lesestrategier og læringsstrategier variert og fleksibelt i arbeid med skjønnlitterære- og fagtekster.

Hovedmål for 8.-10.trinn:

- Videreutvikle leseferdigheter og leseforståelse
- Videreutvikle skriftspråklig kompetanse
- Videreutvikle muntlig fremstillingsferdighet
- Bruke digitale verktøy
- Videreutvikle kjente og lære nye læringsstrategier

Hovedområde 1: Videreutvikle leseferdigheter og leseforståelse

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Anvende forskjellige lesestrategier til ulike typer tekster • Kunne de fire leseteknikkene; skumming, hurtiglesing, fordypningslesing og pugging • Utvikle en god sjangerforståelse og kunnskap om sjangrenes særtrekk • Videreutvikle ord- og begrepsforståelse • Utnytte egen lesing for å tilegne seg ny kunnskap • Tilnærme og tilegne seg forskjellige typer teksters innhold, oppbygging og formål • Tolke og analysere ulike typer tekster. Forstå sammenhengen og kunne lese «mellom linjene»	<ul style="list-style-type: none"> • Arbeid med bevisstgjøring og strategivalg tilpasset de ulike sjangrene; skjønnlitterære tekster, fag- og faktatekster • Trene på de forskjellige leseteknikkene • Jobbe med mange ulike sjangrer og tverrfaglige tekster • Bruke oppslagsverk, leksikon, ordbøker og Internett • Anvende og videreutvikle læringsstrategier (se vedlegg 3) • Samtale og refleksjon om motiv, tema og budskap i ulike tekster • Se på sammenhengen mellom avsender og mottaker av tekster • Jobbe med å gi respons til hverandre og vurdere eget og andres arbeid • Lesestimulerende tiltak; forfatterbesøk og skrivekurs (8.kl), presentasjon av nye bøker, leseaksjoner, leseiesta, bibliotekbesøk, litteraturtilbud (9.kl)

Hovedområde 2: Videreutvikle skriftspråklig kompetanse

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Videreutvikle egen håndskrift, slik at den er lesbar og tydelig for mottakeren • Kunne bruke formelle rettskrivingsregler • Kunne bruke ordlister og oppslagsverk • Forstå grammatikkens grunnleggende betydning for språkets oppbygging og system • Skrive en tekst med riktig valg av sjanger, med relevant oppbygging, innhold og sammenheng • Arbeide med innholdsforståelse i tekst i alle fag	<ul style="list-style-type: none"> • Gi veiledning og øvingsoppgaver til elever med behov for hjelp - skriftforming • Rettskrivingskurs • Bruke ordlister og oppslagsverk som hjelpemiddel • Grammatikkurs i begge målføre, jfr. www.nynorsk.net.no • Sjangerskriving med vekt på skjønnlitterære- og sakprosa tekster, jfr. www.norsknettskole.no • Bruke medier, lyd/musikk, bilder og film • Tverrfaglig samarbeid • Skriveverksted, jfr. www.skrivebua.no

Hovedområde 3: Videreutvikle muntlig fremstillingsmulighet

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Beherske ulike muntlige fremføringsformer	<ul style="list-style-type: none"> • Høytlesing/opplesing • Intervju • Presentasjoner- og vurdering av dem • Samtale • Diskusjon- uttrykke egne meninger • Foredrag • Møteledelse • Dramatisering/rollespill • Fokus på kommunikasjonsmodellen (sender-budskap-mottaker)

Hovedområde 4: Bruke digitale verktøy

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Bruke tekstbehandlingsverktøy • Søke etter/innhente informasjon • Presentere eget arbeid • Skrive rasjonelt og raskt på PC	<ul style="list-style-type: none"> • Undervise i relevant programvare • Internett som kilde • Lære om kildekritikk • Kurs i Touch-metoden

Hovedområde 5: *Videreutvikle kjente og lære nye læringsstrategier*

Delmål	Arbeidsmåter
<ul style="list-style-type: none"> • Bruke ulike læringsstrategier i arbeid med tekst • Vite hvilke strategier som er mest hensiktsmessig å bruke før, under og etter lesing • Finne ut hvilke læringsstrategier som passer best for din måte å lære på	<ul style="list-style-type: none"> • Aktiv modellering og bruk av læringsstrategier i alle fag; se vedlegg 3

«At vite hvad man ikke ved er og en slags allvidenhet»

Piet Hein

Vurdering

Formålet med vurdering er å:

- Fremme læring og utvikling
- Gi informasjon underveis i opplæringen
- Utvikle elevenes kompetanse
- Motivere eleven til å arbeide videre
- Gi grunnlag for tilpasset opplæring
- Beskrive elevens oppnådde kompetanse

Lærerne skal være "tett på" i elevenes leseutvikling og sikre at alle elever får tilpasset leseopplæring. Skolen bør gi tilbud om tilpasset lesekurs for elever som strever med lesing.

Lærerne skal dele resultater fra lesekartlegging på sitt team. Slik kan skolen sikre en felles praksis rundt vurdering og oppfølging av enkeltelever. Det settes inn tiltak tidlig i læringsløpet, ikke mer "vente og se". Se kartleggingsplan for grunnskolen i Balsfjord kommune.

Kompetansemålene i K06 danner grunnlaget for vurdering i fag. Alle de grunnleggende ferdighetene, inkludert lesing, er integrert i fagenes kompetansemål. Leseplanen er utviklet med tydelige mål og delmål, og sammen med fagplaner vil denne kunne danne grunnlaget for vurdering innenfor lesing.

Eksempelvis vil det å kunne lese i matematikk være å kunne tolke og dra nytte av diagrammer, tabeller, symboler og formler. Lesing i RLE-faget vil blant annet være å innhente informasjon, reflektere over, tolke, søke mening og forholde seg kritisk til fortelling og fagstoff. Disse fagplanene vil tydeliggjøre hva som skal vurderes, og lesing er en viktig faktor for å lære i alle fag.

Leseplanen har stort fokus på lese- og læringsstrategier. Disse er viktige elementer i underveisvurderingen. Se vedlegg 2 - lesehuskeliste, vedlegg 3 - læringsstrategier og vedlegg 4 - knyttneveprøven.

Kort fortalt er en lesestrategi en helhetlig plan og framgangsmåte for å lese på en god og effektiv måte. En læringsstrategi er en måte å lære og lære på.

Foreldresamarbeid

Skolen skal gjennom samarbeid med hjemmet bidra til at foreldre/foresatte:

- Vet hva barnet mestrer innenfor lesing.
- Følger opp barnets leseutvikling gjennom konkrete avtaler med lærer.
- Vet hvordan lærer tilpasser opplæringen på trinnet/for sitt barn.
- Får god informasjon om skolens arbeid med lesing og vurdering.
- Uttrykker positive holdninger til skolens arbeid.

Lærerne skal gi konkrete tilbakemeldinger på elevenes faglige ståsted til foresatte og gi råd om hvordan de kan støtte læringsarbeidet og lesing spesielt.

Tips til hjemmet

Bruk tid med barna deres hver dag! Sett deg ved siden av den som leser.

1) Forbered lesingen sammen: Se på og bla gjennom teksten. Se kun på overskrifter, innledninger til avsnitt og bilder.

2) Etter at dere har sett på overskrifter osv., spør om din sønn/datter klarer å tenke seg hva innholdet i teksten handler om.

3) Be din sønn/datter stille seg spørsmål når noe er uklart, forsøke å finne svaret eller ta spørsmålet med tilbake til læreren.

BØNN

Å, mektige feer!

Gi mitt barn i faddergave

ikke bare helse og skjønnhet og rikdom

og alt det der som dere pleier å komme stikkende med.

Gi mitt barn lesehungre, det ber jeg om med brennende hjerte!

For jeg ville så gjerne at mitt barn skal få i sin hånd

nøkkelen til eventyrlandet,

hvor man kan hente den skjønneste av alle gleder

- slik burde hver eneste mamma tenke!

Astrid Lindgren

(og slik burde pappa også tenke)

VEDLEGG

- 1) Gode leselærere
- 2) Lesehuskeliste v/Refsahl
- 3) Læringsstrategier
- 4) Knyttneveprøven
- 5) Faglitteratur

Vedlegg 1: Gode leselærere

Gode leselærere har først og fremst tro på at alle elever kan lære å bli flinkere til å lese, og de vet at elever på samme trinn kan være på svært forskjellig nivå. Derfor fokuserer de på den enkelte elevs forutsetninger, interesser og forkunnskaper.

Gode leselærere vet hvilke strategier gode lesere bruker, og hvordan de skal hjelpe alle til å bli strategiske lesere.

Gode leselærere er klar over at det er viktig å motivere elevene.

Gode leselærere passer på at elevene har tilgang til et bredt utvalg av tekster i ulike sjangre, ikke bare for at de skal kunne velge og vrake, men like mye fordi det er viktig å bruke mange forskjellige tekster når en skal lære seg gode lesestrategier.

Gode leselærere har god tekstkompetanse, spesielt innen fag de underviser i.

Gode leselærere utnytter ulike læringssituasjoner til å arbeide med lesestrategier, for når elevene likevel skal lese, vil dette arbeidet både styrke forståelsen og gjøre dem til bedre og mer strategiske lesere.

Gode leselærere har tro på at vurdering kan gi viktig informasjon både til læreren og til elevene, og de vurderer elevene på mange ulike måter og for forskjellige formål. De legger særlig vekt på å vurdere elevene underveis i læringsprosessen, slik at både lærere og elever til enhver tid vet hva som er elevenes sterke og svake sider.

Fra boka "Lesedidaktikk etter den første leseopplæringen" - Astrid Roe (2008)

Vedlegg 2: Lesehuskeliste v/Vigdis Refsahl

Før - imens - etter

Lese - forstå - huske - lære

LESEHUSKELISTE		X
FØRST Hva handler teksten om? Hva vet jeg om det fra før? Hvordan er teksten bygget opp? Hvorfor skal jeg lese? Hva kan jeg «spørre» teksten om? Hva tror jeg kommer i teksten? Kan jeg bruke et skjema?	Lese overskrift Skrive det ned Bla i boka Få oversikt, finne noe, lære Lage spørsmål Å ha en forventning Skrive inn det jeg vet	
IMENS Hva er viktig å legge merke til? Forstår jeg det jeg leser? Passer jeg på å lese riktig? Undersøker jeg når noe er uklart? Skriver jeg opp nye ord? Noterer jeg noe underveis? Kan jeg skrive inn i skjema?	Få med hovedinnholdet Ord, setninger og meninger Lese om igjen, lese nøye Slå opp, spørre Lage en liste Stikkord, punkter	
ETTERPÅ Kan jeg lage sammendrag av teksten? Kan jeg skrive inn i skjemaet? Hjelper skjemaet meg til å forstå og huske? Hva har jeg fått svar på? Hva har jeg lært? Kan jeg lage spørsmål til andre?	Skrive Skrive Tenke Sjekk med spørsmålene Tenk og skriv Være «lærer»	

Vedlegg 3: Læringsstrategier

Forslag til progresjonsplan for bruk av læringsstrategier

	Læringsstrategier	1. tr	2. tr	3. tr	4. tr	5. tr	6. tr	7. tr	8. tr	9. tr	10. tr
1	Aktivere forkunnskap										
2	Tankekart										
3	Læresamtale										
4	Gjenfortelling / sammendrag										
5	Begrepskart										
6	VØL										
7	Lage spørsmål til tekst (FoSS)										
8	Nøkkelord og kolonnenotat										
9	Venndiagram/sam skjema										
10	BISON-overblikk										
11	Styrkenotat										
12	Spoletekster										

Læringsstrategiene er beskrevet i heftet; Lære å lære av Carol M. Santa og Liv Engen (CRISS - heftet).

Vedlegg 4: Knyttneveprøven

Knyttneveprøven

1. Velg en bok
2. Les på en av sidene i boka
3. Bøy en finger !
  - A. når et ord er vanskelig å lese
  - B. når et ord er vanskelig å forstå
4. Har du bøyd hele hånda før siden er lest ferdig kan du:
  - A. prøve en side til
  - B. finne ei lettere bok
  - C. si fra til lærer

Etter Liv Engen og Lise Helgevold 2006
og Susan M. Glazer.

Vedlegg 5: Faglitteratur

Litteraturliste:

- "Lesing er" fra Lesesenteret (kassett)
- Zeppelin: Lærerveiledning
- Tuba Luba: Lærerveiledning
- Veileder til Lesesenterets kartlegging.
- Jørgen Frost: "Språkleker"
- Heidi Tingleff: "Språkverksted"
- Elsbak og Valle: "Språksprell"
- Anna Mikkelsen: "Bokstavhuset"
- Odd Haugstad: "Forberedende trening og begynneropplæring"
- Ihlen og Malinovski: "Snakkepakken"
- Magne Nyborg: "BU-modellen"
- Nyborg: "Morsmålsopplæring i førskole- og småskoleårene"
- Jan Erik Klinkenberg: "Å bedre barns leseflyt - 27 varianter av repetert lesing"
- Arne Trageton: "Skriv på PC - lær og lese"
- Damms leseunivers: "Veiledet lesing"
- Gerd Fredheim: "At læse for at lære", "Elever. Lærere. Læringsstrategier", "Barn. Foreldre. Læringsstrategier"
- Carol Santa: "Lære å lære"
- Kari Hole: "Læringsstrategier i tilpasset opplæring"
- Mia Granberg: "Lesing - en ferdighet i utvikling"
- Agnes-Margrethe Bjorvand/Elise Seip Tønnesen: "Den andre leseopplæringa"
- "Å lese for livet" Barn lærer å lese. Cappelen Akademisk Forlag
- Kari Hole: "Bruk av læringsstrategier for elever med ulike lærevansker"
- Se flere boktips: <http://www.nynorsksenteret.no/index.php?ID=13462>